

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α

ΤΗΣ 10^{ης} ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΗΣ 3^{ης} ΙΟΥΝΙΟΥ 2015

-----0-----

Μ Ε Λ Η : Νικόλαος Αγγελάρας, Πρόεδρος, Φλωρεντία Καλδή, Ιωάννης Σαρμάς, Σωτηρία Ντούνη, Χρυσούλα Καραμαδούκη, Μαρία Βλαχάκη και Άννα Λιγωμένου, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Γεωργία Μαραγκού, Βασιλική Ανδρεοπούλου, Μαρία Αθανασοπούλου, Ασημίνα Σαντοριναίου, Ελένη Λυκεσά, Ευαγγελία - Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Σταμάτιος Πουλής, Κωνσταντίνα Ζώη, Δημήτριος Πέππας, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Αγγελική Μυλωνά, Γεωργία Τζομάκα, Αργυρώ Λεβέντη, Στυλιανός Λεντιδάκης, Χριστίνα Ρασσιά, Θεολογία Γναρδέλλη, Βιργινία Σκεύη, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Αγγελική Μαυρουδή, Βασιλική Σοφιανού, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δημήτριος Τσακανίκας και Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Σύμβουλοι.

Οι Αντιπρόεδροι Ανδρονίκη Θεοτοκάτου και Γαρυφαλλιά Καλαμπαλίκη και οι Σύμβουλοι Κωνσταντίνος Κωστόπουλος και Δέσποινα Τζούμα απουσίασαν δικαιολογημένα, ενώ η Σύμβουλος Βασιλική Προβίδη αποχώρησε από τη διάσκεψη, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 1968/1991.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ : Μιχαήλ Ζυμής.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ : Ελένη Αυγουστόγλου, Επίτροπος, Προϊσταμένη της Γραμματείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Α΄. .....

Β΄. Ακολούθως, η Σύμβουλος Αγγελική Πανουτσακοπούλου, η οποία ορίστηκε από τον Πρόεδρο εισηγήτρια, θέτει προς κρίση την από 26.11.2012 (με αριθμ. πρωτ. Γ.Λ.Κ. 196136/7.12.2012 / Ελ. Συν. 61281/12.9.2014) ένσταση της Ευφροσύνης Βαφάκη του Εμμανουήλ, στρατιωτικής συνταξιούχου, κατοίκου Ηρακλείου (οδός Φαιστού 5), ενώπιον του Α΄ Κλιμακίου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, κατά της 330357/24.1.2012 πράξης του Διευθυντή της 46^{ης}

Διεύθυνσης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, με την οποία αποφασίστηκε η παρακράτηση από τη σύνταξή της, σε έξι μηνιαίες δόσεις, αρχής γενομένης από τη σύνταξη του μηνός Φεβρουαρίου 2012, του ποσού των 140,54 ευρώ, το οποίο φέρεται ότι αυτή εισέπραξε αχρεωστήτως κατά το χρονικό διάστημα από 1.11.2011 έως 30.11.2011. Η ως άνω παρακράτηση αποφασίστηκε κατ' εφαρμογή της διάταξης του πρώτου εδαφίου της παρ. 10 α' του άρθρου 1 του ν. 4024/2011 (Α' 226), σύμφωνα με την οποία το ποσό της μηνιαίας κύριας σύνταξης όσων συνταξιούχων του Δημοσίου δεν έχουν συμπληρώσει το 55^ο έτος της ηλικίας τους μειώνεται κατά 40%, καθ' ο μέρος υπερβαίνει το ποσό των 1.000 ευρώ.

Με την ένσταση αυτή προβάλλεται ότι η επίμαχη διάταξη, με την οποία επιβλήθηκε η ως άνω μείωση στη στρατιωτική σύνταξη της ενισταμένης, αντίκειται στο άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ και στην αρχή της αναλογικότητας, ενώ γίνεται και αόριστη επίκληση της παράβασης των άρθρων 2 παρ. 1, 4 παρ. 1, 2 και 5, 5 παρ. 1 και 78 του Συντάγματος.

Η ανωτέρω ένσταση εισάγεται ενώπιον της Διοικητικής Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου με τη ΦΠΔ/77731/5.11.2014 πράξη της Τριμελούς Επιτροπής του άρθρου 91 παρ. 1 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 (Α' 52), σύμφωνα με την οποία με την ένσταση αυτή τίθενται νομικά ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος που έχουν συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων.

Στην παρούσα διαδικασία διατυπώνει απόψεις, με το από 12.1.2015 υπόμνημά του (αρ. πρωτ. Ελ.Συν. 1431/12.1.2015), σύμφωνα με το άρθρο 91 παρ. 1 του ως άνω Κώδικα, ο Βασίλειος Κοντός του Ευσταθίου, στρατιωτικός συνταξιούχος, κάτοικος Αθηνών (οδός Μοναστηρίου 143).

Ο Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, Μιχαήλ Ζυμής, διατύπωσε, επί των νομικών ζητημάτων που τίθενται με την ανωτέρω ένσταση, την από 17.12.2014 έγγραφη γνώμη, σύμφωνα με την οποία α) το θεσπισθέν μέτρο δεν αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας ούτε στο άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, καθώς υπαγορεύτηκε από λόγους έντονου δημοσίου συμφέροντος, σύμφωνα και με την οικεία αιτιολογική έκθεση, στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της δυσμενούς οικονομικής κατάστασης της χώρας, η δημοσιονομική εξυγίανση της οποίας στηρίζεται στην αναγκαία λήψη και συνολική και συντονισμένη εφαρμογή πολλαπλών μέτρων, οικονομικών, δημοσιονομικών και διαρθρωτικών. Αποτελεί δε τμήμα ενός ευρύτερου προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής και προώθησης διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για την ενίσχυση και ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας, το οποίο, συνολικώς εφαρμοζόμενο, αποσκοπεί τόσο στην αντιμετώπιση της, κατά την εκτίμηση του νομοθέτη, άμεσης ανάγκης κάλυψης οικονομικών αναγκών της χώρας, όσο και στη βελτίωση της μελλοντικής δημοσιονομικής και οικονομικής της κατάστασης. Το μέτρο αυτό σε συνδυασμό και με άλλα μέτρα συμβάλλει άμεσα στην περιστολή των δημοσίων δαπανών και με τα δεδομένα που συνέτρεχαν κατά το χρόνο της θέσπισής του δεν παρίσταται απρόσφορο και μάλιστα προδήλως για την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών,

ούτε μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν ήταν αναγκαίο και β) όσον αφορά την αόριστη εκτιμητική κρίση περί αντισυνταγματικότητας της επίμαχης διάταξης λόγω αντίθεσής της στα ως άνω άρθρα του Συντάγματος, αυτή αποβαίνει απορριπτέα ως μη συνιστώσα ισχυρισμό με αυτοτελή ύπαρξη και έννομη συνέπεια.

Η εισηγήτρια Σύμβουλος Αγγελική Πανουτσακοπούλου εισηγείται τα ακόλουθα:

1. Η υπό κρίση ένσταση παραδεκτώς εισάγεται για εξέταση ενώπιον της Διοικητικής Ολομέλειας του Δικαστηρίου τούτου, με τη ΦΠΔ/77731/5.11.2014 πράξη της Επιτροπής του άρθρου 91 παρ. 1 του κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, κατόπιν σχετικού αιτήματος (με αριθμ. πρωτ. 874/30.9.2014) του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, καθόσον με αυτή τίθεται ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος, το οποίο έχει συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων. Επομένως, η ένσταση αυτή, μετά την τήρηση των προβλεπόμενων στο άρθρο 91 παρ. 1 εδ. β' του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο διατυπώσεων δημοσιότητας της ανωτέρω πράξης της Τριμελούς Επιτροπής, πρέπει να εξεταστεί ως προς τη βασιμότητα των λόγων της, με τους οποίους προβάλλεται αντίθεση της διάταξης του πρώτου εδαφίου της παρ. 10 α' του άρθρου 1 του ν. 4024/2011 σε υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις. Περαιτέρω, παραδεκτώς, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 91 παρ. 1 του ανωτέρω Κώδικα διατυπώνονται απόψεις από τον Βασίλειο Κοντό, στρατιωτικό συνταξιούχο, με το από 12.1.2015 υπόμνημά του (αρ. πρωτ. Ελ.Συν. 1431/12.1.2015), καθόσον αυτός έχει ασκήσει την από 10.10.2012 ένσταση (αρ.

πρωτ. ΓΛΚ 211048/3.12.2012) ενώπιον του Α΄ Κλιμακίου στρεφόμενος κατά της σιωπηρής απόρριψης, από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους, της 72868/18.5.2012 αίτησής του να αρθεί η κατ' εφαρμογή της ίδιας διάταξης του πρώτου εδαφίου της παρ. 10 α΄ του άρθρου 1 του ν. 4024/2011 μείωση της σύνταξής του, με την οποία (ένσταση) τίθενται ομοίως ζητήματα αντισυνταγματικότητας της επίμαχης διάταξης, καθώς και αντίθεσής της στο άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ.

2. Η ενισταμένη, όπως προκύπτει από την 6924/2008 συνταξιοδοτική πράξη της 44^{ης} Διεύθυνσης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, είναι στρατιωτική συνταξιούχος (απόστρατος Ανθυπαστυνόμος), η οποία γεννήθηκε στις 12.10.1962, κατατάχθηκε στην Υπηρεσία στις 5.10.1982 και εξήλθε κατόπιν παραίτησης (λήξη συντάξιμης υπηρεσίας στις 10.12.2007), με συνολική συντάξιμη υπηρεσία 30 ετών, 2 μηνών και 6 ημερών (υπηρεσία χρονοεπιδόματος 25-02-06) και πληρωτέα σύνταξη 1.195,59 ευρώ. Περαιτέρω ο Βασίλειος Κοντός, που διατυπώνει απόψεις στην παρούσα διαδικασία, όπως προκύπτει από την 24212/2008 συνταξιοδοτική πράξη της ως άνω Διεύθυνσης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, είναι στρατιωτικός συνταξιούχος (απόστρατος Συνταγματάρχης), ο οποίος γεννήθηκε στις 21.6.1963, κατατάχθηκε στην Υπηρεσία στις 7.10.1982 και εξήλθε κατόπιν παραίτησης (λήξη συντάξιμης υπηρεσίας στις 12.3.2008), με συνολική συντάξιμη υπηρεσία 29 ετών, 2 μηνών και 22 ημερών (υπηρεσία χρονοεπιδόματος 25-05-06) και πληρωτέα σύνταξη ύψους 1.568,27 ευρώ. Κατά των ανωτέρω εκδόθηκαν αντίστοιχα οι 330357/24.1.2012 και 332606/24.1.2012 πράξεις του Διευθυντή

της 46^{ης} Διεύθυνσης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, με τις οποίες αποφασίστηκε η παρακράτηση, σε έξι μηνιαίες δόσεις, αρχής γενομένης από τη σύνταξη του μηνός Φεβρουαρίου 2012, του ποσού των 140,54 ευρώ από τη σύνταξη της ενισταμένης και των 226,04 ευρώ από τη σύνταξη του υποβάλλοντος υπόμνημα-απόψεις, τα οποία φέρεται ότι αυτοί εισέπραξαν αχρεωστήτως κατά το χρονικό διάστημα από 1.11.2011 έως 30.11.2011 και τα οποία αντιστοιχούν στο 40% του υπερβαίνοντος τα 1.000 ευρώ ποσού των κύριων μηνιαίων στρατιωτικών συντάξεών τους.

3. Α. Από τις διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 1 του Συντάγματος, που ορίζει ότι «ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας», του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος, που προβλέπει ότι «καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη», καθώς και του άρθρου 25 παρ. 1 του Συντάγματος, που ορίζει ότι «Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. ... Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας», απορρέουν οι αρχές της ασφάλειας δικαίου, της

προβλεψιμότητας και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης. Οι αρχές αυτές, κατ' αρχήν, δεν επιτρέπουν την αιφνίδια μεταβολή ουσιωδών στοιχείων της σταθερά διαμορφωμένης νομικής και πραγματικής κατάστασης των προσώπων, στη διατήρηση των οποίων είχαν δικαιολογημένα αποβλέψει, μεταξύ άλλων, και κατά τον καθορισμό των συνθηκών και του επιπέδου διαβίωσής τους, παρά μόνο στο μέτρο που η μεταβολή αυτή δικαιολογείται από υπέρτερους λόγους δημοσίου συμφέροντος και στον βαθμό που, ενόψει της αρχής της αναλογικότητας, τηρείται μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ του υπερκείμενου αυτού συμφέροντος και των δικαιωμάτων ή των νομίμων προσδοκιών των θιγομένων από τη μεταβολή του νομοθετικού καθεστώτος (πρβλ. Ελ. Συν. Πρακτ. Ολομ. της 4^{ης} Ειδικής Συνεδρίασης της 31.10.2012, Ολομ. ΣτΕ 602/2003, ΣτΕ 1508/2002, αποφ. ΕΔΔΑ της 2.4.2015 Dimech κατά Μάλτας, σκ. 64, της 7.2.2013 Fabris κατά Γαλλίας, σκ. 66).

B. Με το άρθρο 4 παρ.1 του Συντάγματος, που ορίζει ότι «Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου», καθιερώνεται η αρχή της ισότητας, η οποία, όπως έχει παγίως κριθεί, αποτελεί συνταγματικό κανόνα που επιβάλλει την ομοιόμορφη μεταχείριση των τελούντων υπό τις αυτές ή παρόμοιες συνθήκες προσώπων. Ο κανόνας αυτός δεσμεύει τα συντεταγμένα όργανα της Πολιτείας και, ειδικότερα, τόσο τον κοινό νομοθέτη κατά την άσκηση του νομοθετικού έργου, όσο και τη Διοίκηση, όταν θεσπίζει κατά νομοθετική εξουσιοδότηση κανονιστική ρύθμιση. Η παραβίαση της συνταγματικής αυτής αρχής ελέγχεται από τα δικαστήρια, ώστε να διασφαλίζεται η πραγμάτωση του Κράτους Δικαίου και η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας καθενός με ίσους όρους. Κατά

τον δικαστικό έλεγχο, που είναι έλεγχος ορίων και όχι ορθότητας των νομοθετικών επιλογών, αναγνωρίζεται στον κοινό νομοθέτη ή την κατ' εξουσιοδότηση θεσμοθετούσα Διοίκηση η ευχέρεια να ρυθμίζει με ενιαίο ή με διαφορετικό τρόπο τις ποικίλες προσωπικές ή πραγματικές καταστάσεις και σχέσεις, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες κοινωνικές, οικονομικές, επαγγελματικές ή άλλες συνθήκες, που συνδέονται με καθεμία από τις καταστάσεις ή σχέσεις αυτές, με βάση γενικά και αντικειμενικά κριτήρια, τα οποία βρίσκονται σε συνάφεια προς το αντικείμενο της ρύθμισης. Πρέπει, όμως, η επιλεγόμενη ρύθμιση να κινείται μέσα στα όρια που διαγράφονται από την αρχή της ισότητας, τα οποία αποκλείουν τόσο την έκδηλα άνιση μεταχείριση είτε με τη μορφή της εισαγωγής ενός καθαρά χαριστικού μέτρου ή προνομίου μη συνδεδεμένου προς αξιολογικά κριτήρια, είτε με τη μορφή της επιβολής αδικαιολόγητης επιβάρυνσης ή της αφαίρεσης δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται ή παρέχονται από προϋφιστάμενο ή συγχρόνως τιθέμενο γενικότερο κανόνα, όσο και την αυθαίρετη εξομοίωση διαφορετικών καταστάσεων ή την ενιαία μεταχείριση προσώπων που τελούν υπό διαφορετικές συνθήκες, με βάση όλως τυπικά ή συμπτωματικά ή άσχετα μεταξύ τους κριτήρια (ΑΕΔ 1/2012, Ελ. Συν. Ολομ. 2654/2013, 2340/2009, ΣτΕ Ολομ. 1286/2012 κ.ά.).

Γ. Στην παράγραφο 5 του αυτού άρθρου 4 του Συντάγματος, που ορίζει ότι «Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους», κατοχυρώνεται η αρχή της ισότητας των πολιτών στα δημόσια βάρη. Η αρχή αυτή αναλύεται στις επιμέρους ειδικότερες αρχές της καθολικότητας των δημοσίων βαρών και της αναλογικότητας της συνεισφοράς

σε σχέση με τις δυνάμεις του συνεισφέροντος. Ως δημόσια δε βάρη νοούνται κάθε είδους υποχρεωτικές, χρηματικές ή υλικές οριστικές παροχές των πολιτών προς το Κράτος, όπως φόροι, τέλη, δασμοί, κοινωνικοί πόροι, εισφορές, εφόσον επιβάλλονται χωρίς ειδικό αντάλλαγμα υπέρ των βαρυνόμενων. Ενόψει των αρχών αυτών, ο νομοθέτης έχει, κατ' αρχήν, την ευχέρεια να καθορίζει τις μορφές των δημοσίων βαρών, ήτοι των οικονομικών επιβαρύνσεων για τη δημιουργία δημοσίων εσόδων προς κάλυψη των δαπανών του Κράτους, που δύναται να επιβληθούν στους βαρυνόμενους πολίτες με ποικίλες μορφές, περιορίζεται, όμως, από τις ανωτέρω αρχές, με τις οποίες επιδιώκεται από τον συντακτικό νομοθέτη η πραγμάτωση της αρχής του κοινωνικού κράτους δικαίου, όπως κατοχυρώνεται στην προεκτεθείσα παράγραφο 1 του άρθρου 25 του Συντάγματος.

Δ. Από την ανωτέρω διάταξη της παραγράφου 5 του άρθρου 4 του Συντάγματος δεν αποκλείεται τα δημόσια βάρη να επιβάλλονται σε ορισμένο μόνο κύκλο προσώπων (κοινωνικοοικονομικές ομάδες) ή πραγμάτων, εφόσον, όμως, δικαιολογείται η επιβάρυνση του κύκλου αυτού σε σχέση με τις μη βαρυνόμενες κατηγορίες, δηλαδή μόνον εάν δικαιολογείται από αντικειμενικά κριτήρια που τελούν σε συνάφεια με το ρυθμιζόμενο θέμα, όπως η σύνδεση της βαρυνόμενης κοινωνικοοικονομικής ομάδας με τον υπηρετούμενο από τη ρύθμιση σκοπό και η ωφέλεια που αυτή αντλεί από τον κοινωνικό ή οικονομικό τομέα στον οποίο αφορά η νομοθετική παρέμβαση ή από την ιδιαίτερη εισφοροδοτική ικανότητα της επιλεγείσας ως αποκλειστικά βαρυνόμενης κατηγορίας (πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 2469-2471/2008, ΣτΕ 4986/2012, 3143/2015), η

επιβολή δε του βάρους γίνεται επί συγκεκριμένης ύλης, πρόσφορης να καταδείξει την ικανότητα συμβολής της κατηγορίας και συναφούς προς τη θεσπιζόμενη ρύθμιση (πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 1241/2015).

Ε. Με τις ρυθμίσεις του άρθρου 79 του Συντάγματος (με τις οποίες καθορίζεται η διαδικασία ψήφισης του προϋπολογισμού των εσόδων και εξόδων του Κράτους, του απολογισμού και του γενικού ισολογισμού του Κράτους, καθώς και έγκρισης των προγραμμάτων οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης), σε συνδυασμό με αυτές του άρθρου 73 παρ. 2 (με τις οποίες καθορίζεται η προπαρασκευαστική – γνωμοδοτική διαδικασία πριν από την ψήφιση συνταξιοδοτικών νομοσχεδίων που συνεπάγονται μακροχρόνιες δημοσιονομικές συνέπειες) και αυτές του άρθρου 75 (στις οποίες προβλέπεται η υποχρεωτική σύνταξη προκαταρκτικής έκθεσης για την κάλυψη της δαπάνης που συνεπάγονται νομοσχέδια με δημοσιονομικές επιπτώσεις), εκδηλώνεται η μέριμνα του συντακτικού νομοθέτη για τη δημοσιονομική διαχείριση (Ελ. Συν. Πρακτ. Ολομ. 26^{ης} Γεν. Συν/σης της 17.12.2014 και πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 3409, 3408, 1685/2013, 3668/2006). Περαιτέρω, με τις ρυθμίσεις αυτές, θεσπίζονται και ειδικές διαδικαστικές εγγυήσεις για τον οικονομικό προγραμματισμό και τον τρόπο διάθεσης των πεπερασμένων δημοσίων πόρων, που πρέπει να διανέμονται με γνώμονα την, επίσης συνταγματικής περιωπής, αρχή της δημοσιονομικής βιωσιμότητας, συνιστώσα αναγκαία για τη διασφάλιση της συνέχειας στην οικονομική λειτουργία του Κράτους και της εκτέλεσης της αποστολής του (Ελ. Συν. Ολομ. Πρακτ. 26^{ης} Γεν. Συν/σης της 17.12.2014 και στο πνεύμα αυτό πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 2115, 1116/2014, 1284, 1283, 668/2012 και αποφάσεις. ΕΔΔΑ της

15.10.2013 «Rimantas Savickas κατά Λιθουανίας», της 8.10.2013 «Mateus και Januario κατά Πορτογαλίας», της 7.5.2013 «Ιωάννα Κουφάκη και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδος»). Εξάλλου, ο νομοθέτης διαθέτει ένα ευρύ περιθώριο εκτίμησης κατά τη χάραξη της δημοσιονομικής πολιτικής, δηλαδή ένα ευρύ φάσμα δικαστικά ανέλεγκτης πολιτικής εκτίμησης και επιλογής, ενόψει αφενός των οριζομένων στην παράγραφο 1 του άρθρου 106 του Συντάγματος που ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι «Για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το Κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη Χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας. ...» και αφετέρου της θεσπιζόμενης στο άρθρο 26 του Συντάγματος αρχής της διάκρισης των λειτουργιών. Δύναται δε ο νομοθέτης να αξιώνει από όλους τους πολίτες να εκπληρώνουν το χρέος της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης, κατά τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 4 του άρθρου 25 του Συντάγματος, ενώ ειδικά σε περιόδους παρατεταμένης οικονομικής κρίσης μπορεί να θεσπίζει μέτρα περιστολής των δημοσίων δαπανών που συνεπάγονται σοβαρή οικονομική επιβάρυνση μεγάλων κοινωνικοοικονομικών ομάδων, λόγω της άμεσης εφαρμογής και αποτελεσματικότητας των επιβαλλόμενων σε βάρος τους μέτρων για τον περιορισμό του δημοσίου ελλείμματος. Η δυνατότητα, όμως, αυτή δεν είναι απεριόριστη, αλλά έχει ως όριο τις προεκτεθείσες συνταγματικές αρχές του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της αναλογικότητας, της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, της ισότητας των πολιτών ενώπιον του νόμου και της ισότητας στην κατανομή των δημοσίων βαρών, οι

οποίες επιτάσσουν το βάρος της δημοσιονομικής προσαρμογής να κατανέμεται μεταξύ όλων των κοινωνικοοικονομικών ομάδων, αναλόγως των δυνάμεων αυτών. Ενόψει δε και της αρχής της αναλογικότητας, επιβάλλεται να τηρείται μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των προσδοκιών των πολιτών αφενός και του δημοσίου συμφέροντος το οποίο υπηρετείται με την επιβολή των μέτρων αφετέρου, ενώ η οξύτητα της κρίσης και η ανάγκη άμεσης αντιμετώπισής της προς διασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας αποτελεί κριτήριο το οποίο σταθμίζεται κατά τον έλεγχο συμβατότητας των θεσπιζόμενων μέτρων προς τις ανωτέρω αρχές.

4. Στο άρθρο 1 εδάφιο α' του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (Ε.Σ.Δ.Α.), που κυρώθηκε, όπως και η σύμβαση, με το άρθρο πρώτο του ν.δ. 53/1974 (Α' 256) και έχει, σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, αυξημένη έναντι των κοινών νόμων ισχύ, ορίζεται: «Παν φυσικόν ή νομικόν πρόσωπον δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθή της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπομένους, υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους». Ως περιουσία, κατά την έννοια του κειμένου που παρατέθηκε, νοούνται όχι μόνο τα εμπράγματα δικαιώματα, αλλά και όλα τα δικαιώματα «περιουσιακής φύσης», καθώς και οι απαιτήσεις από έννομες σχέσεις δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, είτε αναγνωρισμένες με δικαστική ή διαιτητική απόφαση, είτε απλώς γεννημένες κατά το εθνικό δίκαιο, εφόσον υπάρχει νόμιμη προσδοκία ότι μπορούν να ικανοποιηθούν δικαστικά. Τέτοιες

είναι και οι απαιτήσεις για σύνταξη και κοινωνικοασφαλιστικές εν γένει παροχές, καθόσον η θέση σε ισχύ νομοθεσίας, που, με τη συνδρομή ορισμένων προϋποθέσεων, προβλέπει την αυτόματη καταβολή μίας κοινωνικής παροχής - ανεξαρτήτως του εάν η χορήγησή της εξαρτάται ή όχι από την προηγούμενη καταβολή εισφορών - δημιουργεί περιουσιακό δικαίωμα, το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, για όσους πληρούν τις προϋποθέσεις που η νομοθεσία αυτή θέτει. Πάντως, κατά πάγια νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α., με το άρθρο 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου δεν κατοχυρώνεται δικαίωμα σε σύνταξη ορισμένου ύψους (βλ. Ε.Δ.Δ.Α. απόφαση της 12.10.2004 Kjartan Asmundsson κατά Ιρλανδίας, απόφαση της 18.2.2009 Andrejeva κατά Λετονίας, σκ. 77, απόφαση της 31.5.2011 Maggio και λοιποί κατά Ιταλίας, σκ. 55, απόφαση της 25.10.2011 Valkov και λοιποί κατά Βουλγαρίας, σκ. 84, απόφαση της 20.3.2012 Ionel Panfile κατά Ρουμανίας, σκ. 15, απόφαση της 7.5.2013 επί του παραδεκτού των προσφυγών της I.Κουφάκη κατά Ελλάδας και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδας, απόφαση της 8.10.2013, Da Conceicao Mateus και Santos Januario κατά Πορτογαλίας, σκ. 18, απόφαση της 15.10.2013 επί του παραδεκτού των προσφυγών των Rimantas Savickas και λοιπών κατά Λιθουανίας, σκ. 91, απόφαση της 15.4.2014 Stefanetti και λοιποί κατά Ιταλίας, σκ. 49, απόφαση της 24.6.2014 επί του παραδεκτού των προσφυγών των Laszlo Markovics και λοιπών κατά Ουγγαρίας, σκ. 37 κ.α.). Επομένως δεν αποκλείεται, κατ' αρχήν, διαφοροποίηση του ύψους της συνταξιοδοτικής παροχής αναλόγως με τις εκάστοτε επικρατούσες συνθήκες, με αυτονόητη προϋπόθεση τη μη διακινδύνευση της αξιοπρεπούς διαβίωσης των

θιγομένων (πρβλ. Ε.Δ.Δ.Α. απόφαση της 25.10.2011, Valkon και λοιποί κατά Βουλγαρίας, σκ. 97, απόφαση της 7.5.2013 επί του παραδεκτού των προσφυγών της I. Κουφάκη κατά Ελλάδα και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδα, σκ. 44-46, απόφαση της 24.6.2014 επί του παραδεκτού των προσφυγών των Laszlo Markovics και λοιπών κατά Ουγγαρία, σκ. 42). Περαιτέρω, για να είναι σύμφωνη με τις διατάξεις του άρθρου 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου μία επέμβαση σε περιουσιακής φύσης αγαθό, πρέπει να προβλέπεται από νομοθετικές ή άλλου είδους κανονιστικές διατάξεις, να εξυπηρετεί λόγους δημοσίου συμφέροντος και να τηρείται μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ του συμφέροντος αυτού και της προστασίας του σχετικού δικαιώματος. Η ισορροπία αυτή αναιρείται όταν ο ενδιαφερόμενος επωμίζεται υπερβολικό ατομικό βάρος συνεπεία της επέμβασης στο δικαίωμά του (βλ. απόφαση της 31.5.2011 Maggio και λοιποί κατά Ιταλίας, σκ. 57 και 61-64, απόφαση της 25.10.2011, Valkon και λοιποί κατά Βουλγαρίας, σκ. 91, απόφαση της 20.3.2012 Ionel Panfile κατά Ρουμανίας, σκ. 16 και 22, απόφαση της 19.6.2012 Khoniakina κατά Γεωργίας, σκ. 70, απόφαση της 7.5.2013 επί του παραδεκτού των προσφυγών της I. Κουφάκη κατά Ελλάδα και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδα, σκ. 32, απόφαση της 8.10.2013, Da Conceicao Mateus και Santos Januario κατά Πορτογαλίας, σκ. 23, απόφαση της 15.4.2014 Stefanetti και λοιποί κατά Ιταλίας, σκ. 52, απόφαση της 24.6.2014 επί του παραδεκτού των προσφυγών των Laszlo Markovics και λοιπών κατά Ουγγαρία, σκ. 36, απόφαση της 24.7.2014 Marija Bozic κατά Κροατίας, σκ. 46-49 και 57 κ.α.). Εξάλλου, οι εθνικές αρχές διαθέτουν ευρύ περιθώριο εκτίμησης όσον αφορά στον καθορισμό της κοινωνικής πολιτικής τους και ως προς την επιλογή

των πλέον πρόσφορων μέτρων για την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ δημοσίων δαπανών και εσόδων, υπό την προϋπόθεση ότι οι σχετικές επιλογές του εθνικού νομοθέτη δεν στερούνται εύλογης βάσης (βλ. απόφαση της 8.7.2004, Στέφανος Κλιάφας και λοιποί κατά Ελλάδα, σκ. 23-25, απόφαση της 18.2.2009 Andrejeva κατά Λετονίας, σκ. 83, απόφαση της 30.9.2010 επί του παραδεκτού της προσφυγής της Vesna Hasani κατά Κροατίας, σκ. 3, απόφαση της 25.10.2011 Valkon και λοιποί κατά Βουλγαρίας, σκ. 91 & 100, απόφαση της 13.12.2011 Lakicevic και λοιποί κατά Μαυροβουνίου και Σερβίας, σκ. 61, απόφαση της 20.3.2012 Ionel Panfile κατά Ρουμανίας, σκ. 16, απόφαση της 8.10.2013, Da Conceicao Mateus και Santos Januario κατά Πορτογαλίας, σκ. 22, απόφαση της 15.10.2013 επί του παραδεκτού των προσφυγών των Rimantas Savickas και λοιπών κατά Λιθουανίας, σκ. 91, απόφαση της 15.4.2014 Stefanetti και λοιποί κατά Ιταλίας, σκ. 52 και 56, απόφαση της 24.6.2014 επί του παραδεκτού των προσφυγών των Laszlo Markovics και λοιπών κατά Ουγγαρίας, σκ. 35, απόφαση της 24.7.2014 Marija Bozic κατά Κροατίας, σκ. 48). Αυτή η διακριτική ευχέρεια είναι ακόμα πιο ευρεία όταν τα επίδικα ζητήματα αφορούν τον καθορισμό προτεραιοτήτων σε σχέση με τη χρήση των περιορισμένων πόρων του Κράτους (απόφαση της 7.5.2013 επί του παραδεκτού των προσφυγών της I. Κουφάκη κατά Ελλάδα και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδα, σκ. 31). Ειδικότερα, η μείωση του δημοσίου χρέους και η βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος συνιστούν λόγους δημοσίου συμφέροντος που δικαιολογούν τη λήψη περιοριστικών μέτρων, ιδίως σε περιπτώσεις που τα μέτρα αυτά αποσκοπούν σε εξορθολογισμό των συνταξιοδοτικών παροχών, κατ' εφαρμογήν και της αρχής της αλληλεγγύης

(βλ. απόφαση της 18.2.2009 Andrejeva κατά Λετονίας, σκ. 86, απόφαση της 25.10.2011, Valkov και λοιποί κατά Βουλγαρίας, σκ. 98, απόφαση της 20.3.2012 Ionel Panfile κατά Ρουμανίας, σκ. 9, 21, απόφαση της 7.5.2013 επί του παραδεκτού των προσφυγών της I.Κουφάκη κατά Ελλάδα και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδα, απόφαση της 8.10.2013, σκ. 38-41, Da Conceicao Mateus και Santos Januario κατά Πορτογαλίας, σκ. 25-26, απόφαση της 15.10.2013 επί του παραδεκτού των προσφυγών των Rimantas Savickas και λοιπών κατά Λιθουανίας, σκ. 92). Στο μέτρο δε που ο νομοθέτης δεν παραβιάζει τα όρια της διακριτικής του ευχέρειας, επιλέγοντας ένα μέτρο που μπορεί να θεωρηθεί εύλογο και πρόσφορο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, τυχόν ύπαρξη εναλλακτικών λύσεων δεν καθιστά από μόνη της μη αιτιολογημένη την επέμβαση στο δικαίωμα της περιουσίας, το δε Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να κρίνει αν αυτός επέλεξε τον καλύτερο τρόπο να χειριστεί το πρόβλημα ή αν έπρεπε να έχει ασκήσει με διαφορετικό τρόπο την εξουσία του (βλ. απόφαση της 24.6.2014 επί του παραδεκτού των προσφυγών των Laszlo Markovics και λοιπών κατά Ουγγαρίας, σκ. 39, απόφαση της 7.5.2013 επί του παραδεκτού των προσφυγών της I. Κουφάκη κατά Ελλάδα και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδα, σκ. 48, απόφαση της 8.10.2013, σκ. 38-41, Da Conceicao Mateus και Santos Januario κατά Πορτογαλίας, σκ. 28).

5. Στο πλαίσιο της από το Σύνταγμα υποχρέωσης διασφάλισης της δημοσιονομικής βιωσιμότητας και κατ' επίκληση της παράλληλης υποχρέωσης του Κράτους να τηρεί τις απορρέουσες από τη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ν. 3671/2008, Α' 129) δεσμεύσεις (βλ. μεταξύ άλλων

άρθρο 119 παρ. 3 ΣΛΕΕ για την υποχρέωση των κρατών μελών να διασφαλίζουν υγιή δημόσια οικονομικά, υγιείς νομισματικές συνθήκες και σταθερό ισοζύγιο πληρωμών και άρθρο 126 ΣΛΕΕ για την αποφυγή υπερβολικών ελλειμμάτων και την τήρηση δημοσιονομικής πειθαρχίας εκ μέρους των κρατών μελών), θεσπίστηκαν οι νόμοι 3833/2010 και 3845/2010 [βλ. σχετικά την 2010/182 απόφαση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 16^{ης} Φεβρουαρίου 2010 (L 83/13), με την οποία διαπιστώθηκε η κατάσταση υπερβολικού ελλείμματος στην οποία είχε περιέλθει η Ελληνική Δημοκρατία και η ανάγκη λήψης μέτρων για τη μείωσή του]. Με τους νόμους αυτούς και κατ' επίκληση της ραγδαίας οικονομικής κρίσης ελήφθησαν άμεσα και επείγοντα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής για την εξοικονόμηση πόρων των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης, μεταξύ των οποίων και μειώσεις των αποδοχών και των συντάξεων του Δημοσίου, καθώς και των συντάξεων των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης (βλ. επί των μέτρων αυτών ΣτΕ Ολομ. 1286, 668/2012). Στο δεύτερο εκ των ανωτέρω νομοθετημάτων (ν. 3845/2010) προσαρτήθηκαν ως Παραρτήματα III και IV, αντιστοίχως, το «Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής - 3 Μαΐου 2010» και το «Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής - 3 Μαΐου 2010», που αποτελούν τα δύο από τα τρία μέρη, από τα οποία απαρτίζεται το υπογραφέν στις 3.5.2010 το «Μνημόνιο Συνεννόησης» (Memorandum of Understanding). Από τις αιτιολογικές εκθέσεις των ως άνω νόμων και των νόμων που επακολούθησαν [βλ. ν. 3847/10 «Επανακαθορισμός των επιδομάτων εορτών Χριστουγέννων και Πάσχα και του επιδόματος αδειάς για τους συνταξιούχους και βοηθηματούχους

του Δημοσίου» (Α΄ 67), ν. 3863/2010 «Νέο Ασφαλιστικό Σύστημα και συναφείς διατάξεις, ρυθμίσεις στις εργασιακές σχέσεις» (Α΄ 115), ν. 3865/2010 «Μεταρρύθμιση Συνταξιοδοτικού Συστήματος του Δημοσίου και συναφείς διατάξεις» (Α΄ 120), ν. 3985/2010 «Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015» (Α΄ 151) και ν. 3986/2011 «Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012–2015» (Α΄ 152)] διαπιστώνονται, μεταξύ άλλων, η οξεία και βαθιά δημοσιονομική κρίση την οποία διέρχεται η χώρα, το υπέρογκο δημόσιο χρέος και η επιτακτική ανάγκη λήψης μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής, οι παθογένειες και η μη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος, στην οποία συμβάλλει και η γήρανση του πληθυσμού σε συνδυασμό με την αύξηση του προσδόκιμου ζωής, η ανάγκη λήψης μέτρων άμεσης απόδοσης αλλά και διαρθρωτικών, για την εξοικονόμηση πόρων αλλά και τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος, η υπέρμετρη επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού με τη συνταξιοδοτική δαπάνη (σύμφωνα με τη αιτιολογική έκθεση του ν. 3865/2010 το συνταξιοδοτικό σύστημα των δημοσίων υπαλλήλων απορροφούσε πάνω από το 10% των δαπανών του κρατικού προϋπολογισμού), η οποία έβαινε διαρκώς αυξανόμενη (βλ. αιτιολογική έκθεση του ν. 3895/2010) και η ανάγκη απελευθέρωσης πόρων και για άλλες λειτουργίες του κράτους.

6. Α. Ο ν. 4024/2011 «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο μισθολόγιο - βαθμολόγιο, εργασιακή εφεδρεία και άλλες διατάξεις εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015» (Α΄ 226), στην παράγραφο 10 του άρθρου 1, με τίτλο «Ρύθμιση συνταξιοδοτικών θεμάτων

του Δημοσίου», ορίζει ότι: «α. Από 1.11.2011 στους συνταξιούχους του Δημοσίου, οι οποίοι δεν έχουν συμπληρώσει το 55ο έτος της ηλικίας, μειώνεται κατά 40% το ποσό της μηνιαίας κύριας σύνταξης που υπερβαίνει τα 1.000 ευρώ. Η κατά τα ανωτέρω μείωση διακόπτεται από την πρώτη του επόμενου μήνα από εκείνο κατά τον οποίο συμπληρώνεται το 55ο έτος της ηλικίας. Όσοι δεν εμπίπτουν στην ανωτέρω μείωση, μειώνεται κατά 20% το ποσό της μηνιαίας κύριας σύνταξής τους που υπερβαίνει τα 1.200 ευρώ. β. Για τον προσδιορισμό του συνολικού ποσού της σύνταξης της προηγούμενης περίπτωσης, λαμβάνεται υπόψη το ποσό της μηνιαίας βασικής σύνταξης, καθώς και τα συγκαταβαλλόμενα με αυτή ποσά του επιδόματος εξομάλυνσης του άρθρου 1 του ν. 3670/2008 (Α' 117) και της τυχόν προσωπικής και αμεταβίβαστης διαφοράς, αφαιρουμένου του ποσού της Εισφοράς Αλληλεγγύης Συνταξιούχων του άρθρου 11 του ν. 3865/2010, όπως ισχύει μετά την παρ. 13 του άρθρου 2 του ν. 4002/2011 και της επιπλέον εισφοράς της περίπτωσης α' του ίδιου άρθρου και νόμου. γ. Εξαιρούνται της μείωσης που προβλέπεται στην περίπτωση α' (...). Ειδικά από τη μείωση του πρώτου εδαφίου της περίπτωσης α', εξαιρούνται και οι στρατιωτικοί συνταξιούχοι που αποστρατεύτηκαν αυτεπάγγελτα από την Υπηρεσία, καθώς και όσοι εξ αυτών συνταξιοδοτήθηκαν με τη συμπλήρωση τουλάχιστον τριάντα πέντε (35) ετών συντάξιμης υπηρεσίας. δ. (...) στ. Τα ποσά που προέρχονται από την κατά τα ανωτέρω μείωση των συντάξεων αποτελούν έσοδα του Δημοσίου. ζ. ...».

Β. Στην αιτιολογική έκθεση του νόμου αυτού διαλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: «Άμεση προτεραιότητα ζωτικού δημοσίου συμφέροντος είναι η

επίτευξη των στόχων και η εφαρμογή του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015, που ψηφίστηκε με το ν. 3985/2011 (Α' 151) και εξειδικεύθηκε με τις διατάξεις των ν. 3986/2011 (Α' 152) και ν. 4002/2011 (Α' 180). Στην προσπάθεια αυτή καλείται να συμβάλει το σύνολο των οικονομικών και κοινωνικών δυνάμεων της χώρας. Η χώρα αντιμετωπίζει την κατάσταση ανάγκης, υπό συνθήκες εξαιρετικά πιεστικές. Στόχος να διαφυλαχθεί η υπόσταση και η προοπτική της χώρας, προκειμένου να ανακτηθεί το κύρος και η ισχύς της σε οικονομικό και σε πολιτικό επίπεδο. Για το λόγο αυτό πρωταρχικός στόχος είναι η εφαρμογή των αποφάσεων με τις οποίες διασφαλίζεται η μακροπρόθεσμη, πραγματική βιωσιμότητα του ελληνικού δημοσίου χρέους. Με τον τρόπο αυτό θα καταστεί δυνατή η παραγωγή πρωτογενών πλεονασμάτων τα επόμενα χρόνια. Στο πλαίσιο αυτό αποδίδεται μεγάλη σημασία στην άμεση εφαρμογή του νέου προγράμματος με το οποίο αναμένεται να μεταβληθούν και τα επίπεδα ρευστότητας στην πραγματική οικονομία μέσω της αναγκαίας ρευστότητας του τραπεζικού συστήματος. Οι δημοσιονομικές και χρηματοοικονομικές προϋποθέσεις είναι η αναγκαία συνθήκη για την επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων της χώρας, ο μοναδικός τρόπος για να δοθεί ώθηση στην ελληνική οικονομία. Το εθνικό σχέδιο που επιβάλλεται να εφαρμοστεί συνίσταται στα εξής: α) λήψη των αναγκαίων μέτρων για την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων του 2011 και 2012· β) επιτάχυνση των διαρθρωτικών αλλαγών· γ) θετική αποτίμηση της Τριμερούς· δ) εκταμίευση της έκτης δόσης· ε) κύρωση του νέου θεσμικού πλαισίου του EFSF· στ) ολοκλήρωση της ουσιαστικής συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στο

σχέδιο για την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του ελληνικού δημοσίου χρέους:

ζ) έναρξη της πλήρους εφαρμογής του νέου προγράμματος και αλλαγή των επιπέδων ρευστότητας στην ελληνική πραγματική οικονομία ... Το παρόν σχέδιο νόμου υπακούει απολύτως σε συγκεκριμένες αρχές: α) στην αρχή της δημοσιονομικής προσαρμογής, η τήρηση της οποίας έχει καταστεί ζωτικής σημασίας για την οικονομική και πολιτική επιβίωση της χώρας στο διεθνές περιβάλλον ...». Η ως άνω αιτιολογική έκθεση, επί των διατάξεων του άρθρου 1 παρ. 10 αναφέρει τα εξής: «Με τις διατάξεις της παρ. 10 και στο πλαίσιο της δημοσιονομικής εξυγίανσης, οι συντάξεις του Δημοσίου μειώνονται ως ακολούθως ...». Τέλος, όπως προκύπτει τη σχετική Έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, η ετήσια εξοικονόμηση δαπάνης που θα προέλθει από τις ανωτέρω περικοπές συντάξεων υπολογίζεται στο ποσό των 235.000.000 ευρώ περίπου, το οποίο αναλύεται ως εξής: α) 65.000.000 ευρώ από τη μείωση κατά 40% του ποσού σύνταξης που υπερβαίνει τα 1.000 ευρώ, των συνταξιούχων ηλικίας κάτω των 55 ετών και β) 170.000.000 ευρώ από τη μείωση κατά 20% των ποσών σύνταξης που υπερβαίνουν τα 1.200 ευρώ. Περαιτέρω, η ίδια αιτιολογική έκθεση, καθ' ό μέρος αναφέρεται στις αντιστοίχου περιεχομένου διατάξεις του άρθρου 2, με τις οποίες επιβάλλονται αντίστοιχες μειώσεις και στους συνταξιούχους του ΝΑΤ και των φορέων κύριας ασφάλισης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, αναφέρει ότι «Με τις διατάξεις της παρ. 1 προβλέπεται μείωση κατά 40% του ποσού της κύριας σύνταξης που υπερβαίνει τα 1.000,00 ευρώ και χορηγείται στους συνταξιούχους κάτω των 55 ετών. Η ρύθμιση είναι αναγκαία λόγω της δαπάνης

που προκαλεί στους ασφαλιστικούς οργανισμούς κύριας ασφάλισης η λήψη σύνταξης σε τόσο μειωμένο όριο ηλικίας. Για λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης εξαιρούνται από την ανωτέρω μείωση οι συνταξιούχοι αναπηρίας ή γήρατος που λαμβάνουν το εξωϊδρυματικό επίδομα ή το επίδομα απολύτου αναπηρίας, οι συνταξιούχοι που αποστρατεύθηκαν με πρωτοβουλία της υπηρεσίας καθώς και τα θύματα τρομοκρατικών ενεργειών. Με τις διατάξεις της παρ. 2 προβλέπεται μείωση κατά 20% του ποσού της κύριας σύνταξης που υπερβαίνει τα 1.200 ευρώ και χορηγείται στους συνταξιούχους που δεν εμπίπτουν στη μείωση που προβλέπεται στην παράγραφο 1. Η μείωση αυτή θεσπίζεται ως συνεισφορά των συνταξιούχων με σχετικό ικανοποιητικό ύψος ποσού κύριας σύνταξης στον ασφαλιστικό τους φορέα. Από τη μείωση αυτή εξαιρούνται για λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης μόνο οι συνταξιούχοι γήρατος και αναπηρίας που λαμβάνουν το εξωϊδρυματικό επίδομα ή το επίδομα απολύτου αναπηρίας καθώς και τα θύματα τρομοκρατικών ενεργειών. Η μείωση τόσο στην ρύθμιση της παρ. 1 όσο και στη ρύθμιση της παρ. 2, γίνεται στο ποσό που απομένει μετά την αφαίρεση της ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης συνταξιούχων και της πρόσθετης εισφοράς της παραγράφου 11, του άρθρου 44 του ν. 3986/2011».

7. Α. Από τα προαναφερόμενα συνάγεται ότι η επίμαχη μείωση του ποσού των κύριων μηνιαίων συντάξεων των συνταξιούχων του Δημοσίου, μεταξύ των οποίων και των στρατιωτικών συνταξιούχων, όπως η ενισταμένη και ο υποβάλλον υπόμνημα - απόψεις, που δεν έχουν συμπληρώσει το 55^ο έτος της ηλικίας τους, επιβλήθηκε με τον ν.4024/2011 προ του κινδύνου οικονομικής κατάρρευσης της χώρας, εντάσσεται σε ένα πλέγμα μέτρων δημοσιονομικής

προσαρμογής με σκοπό τη δημοσιονομική εξυγίανση και την οικονομική ανάκαμψη αυτής, κρίθηκε δε, μεταξύ άλλων μέτρων, αναγκαία προκειμένου να υλοποιηθούν οι στόχοι και δεσμεύσεις που ανέλαβε η χώρα στο πλαίσιο του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015. Στο πλαίσιο αυτό, η εν λόγω μείωση υπαγορεύτηκε από την ανάγκη περιστολής των υπέρογκων δημοσίων δαπανών για την καταβολή συντάξεων και συνακόλουθα τη μείωση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης, στο πλαίσιο της οξείας δημοσιονομικής κρίσης που πλήττει τη χώρα, η οποία χαρακτηρίζεται από το νομοθέτη ως «κατάσταση ανάγκης», με σκοπό τη διασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας και κατ' επέκταση της βιωσιμότητας του ήδη παθογενούς συνταξιοδοτικού συστήματος του Δημοσίου, μέσω της εκλογίκευσης των χορηγούμενων παροχών, το οποίο, χωρίς τη λήψη μέτρων, δεν θα μπορούσε μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα να ανταποκριθεί στην υποχρέωσή του για καταβολή συντάξεων. Η περιστολή, επομένως, της συνταξιοδοτικής δαπάνης κατέστη αναγκαία όχι μόνο λόγω της κρίσιμης δημοσιονομικής περιστασης την οποία διέρχεται η χώρα αλλά και για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας του ίδιου του συνταξιοδοτικού συστήματος, το οποίο, ενόψει και της γήρανσης του πληθυσμού σε συνδυασμό με την αύξηση του προσδόκιμου ζωής και των παθογενειών του, μεταξύ των οποίων οι συνταξιοδοτήσεις σε μικρές ηλικίες, είχε περιέλθει αυτοτελώς σε κρίση, απορροφώντας δυσανάλογα υψηλά ποσά από τον κρατικό προϋπολογισμό, η οποία επιδεινώθηκε με την επελθούσα δημοσιονομική κρίση. Στο πλαίσιο αυτό, προκρίθηκε η περικοπή, μεταξύ άλλων, των συντάξεων όσων λαμβάνουν

σύνταξη σε μικρή ή σχετικά μικρή ηλικία, ήτοι σε ηλικία κάτω των 55 ετών, υπό τις ως άνω προϋποθέσεις. Προβλέφθηκε δε, ενόψει της ιδιαίτερης υπηρεσιακής κατάστασης και των ειδικών συνθηκών εκτέλεσης των υπηρεσιακών καθηκόντων των στρατιωτικών, εξαίρεση από την εν λόγω περικοπή των στρατιωτικών συνταξιούχων που αποστρατεύτηκαν αυτεπαγγέλτως από την Υπηρεσία και όχι κατόπιν δικής τους πρωτοβουλίας, καθώς και όσων συνταξιοδοτήθηκαν με τη συμπλήρωση πλήρους 35ετούς συντάξιμης υπηρεσίας. Κατά τα λοιπά, η επίμαχη ρύθμιση του πρώτου εδαφίου της παρ. 10 α' του άρθρου 1 του ν. 4024/2011 καταλαμβάνει όσους δεν έχουν συμπληρώσει τη συγκεκριμένη ηλικία, επιφέρει μείωση σε ποσοστό 40% στο ποσό της μηνιαίας κύριας σύνταξης που υπερβαίνει τα 1.000 ευρώ και έχει προσωρινό χαρακτήρα, καθώς η μείωση διακόπτεται από την πρώτη του επόμενου μήνα από τον μήνα κατά τον οποίο συμπληρώνονται τα 55 έτη. Επομένως, πλήττει για περιορισμένο χρόνο τους συνταξιοδοτηθέντες, μεταξύ άλλων, στρατιωτικούς σε ηλικία μικρότερη του εν λόγω ηλικιακού ορίου, που έλαβαν συντάξεις που υπερβαίνουν το ποσό των 1.000 ευρώ και εκτιμάται ότι θα έχουν μεγάλο συνταξιοδοτικό βίο, καθώς αναμένεται, ενόψει του χρόνου αποχώρησής τους σε συνδυασμό με την αύξηση του προσδόκιμου ζωής, να λαμβάνουν σύνταξη για ιδιαίτερα μεγάλο χρονικό διάστημα, με αντίστοιχη πρόσθετη επιβάρυνση του συνταξιοδοτικού συστήματος. Τα δε κριτήρια του ύψους της σύνταξης και της ηλικίας συνταξιοδότησης τελούν σε συνάφεια με το ρυθμιζόμενο ζήτημα και αποτελούν αντικειμενικά και εύλογα κριτήρια για την περικοπή των καταβαλλόμενων συνταξιοδοτικών παροχών, καθώς λειτουργούν ως μέτρο αντιρρόπησης των

υφιστάμενων ανισορροπιών του συστήματος, μεταξύ των οποίων οι συνταξιοδοτήσεις σε μικρές ή σχετικά μικρές ηλικίες, υπαγορευόμενα από την αδήριτη ανάγκη εξορθολογισμού των συνταξιοδοτικών παροχών, με μεγαλύτερη θυσία των πιο επωφελημένων του συστήματος και με ταυτόχρονη μέριμνα για την κατά το δυνατό μεγαλύτερη διασφάλιση των συντάξεων των χαμηλοσυνταξιούχων και των πιο ηλικιωμένων. Στο πλαίσιο αυτό, η επίμαχη ρύθμιση διαθέτει επαρκή δικαιολογητική βάση και δεν προκύπτει μη προσφορότητα και αναγκαιότητα αυτής για την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών της περιστολής της συνταξιοδοτικής δαπάνης, η οποία αντιπροσωπεύει υπέρμετρα υψηλό ποσοστό των δαπανών του κρατικού προϋπολογισμού, του περιορισμού του ελλείμματος, της απελευθέρωσης πόρων προς άλλες κατευθύνσεις αλλά και της διασφάλισης της βιωσιμότητας του παθογενούς συνταξιοδοτικού συστήματος. Επιπλέον, η ρύθμιση αυτή συνάδει με το πνεύμα των ρυθμίσεων που εισήχθησαν με τον ν. 3865/2010, όπως άλλωστε και με τον ν. 3863/2010, σχετικώς με την αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης και της ελάχιστης απαιτούμενης υπηρεσίας για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος, με σκοπό τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού και κοινωνικοασφαλιστικού συστήματος, για τη διασφάλιση της δυνατότητας του κράτους να καταβάλλει συντάξεις τόσο στην παρούσα όσο και στις μελλοντικές γενεές ασφαλισμένων. Ενόψει δε του γεγονότος ότι λαμβάνεται μέριμνα ώστε να μη θιγεί το ποσό της σύνταξης που δεν υπερβαίνει τα 1.000 ευρώ, οι επίμαχες μειώσεις δεν θέτουν σε κίνδυνο, λαμβανομένων υπ' όψιν και των κρατουσών κοινωνικοοικονομικών συνθηκών, την αξιοπρεπή διαβίωση των προσώπων που

πλήττονται με αυτές. Περαιτέρω, λαμβάνοντας υπ' όψιν το ποσοστό της μείωσης, σε συνδυασμό με το ότι αυτή επιβάλλεται μόνο στο ποσό της σύνταξης που υπερβαίνει το ποσό των 1.000 ευρώ, καθώς επίσης και ότι έχει προσωρινό χαρακτήρα, αφού μετά τη συμπλήρωση του 55^{ου} έτους της ηλικίας των συνταξιούχων, οι συντάξεις τους δεν θα υφίστανται πλέον την εν λόγω μείωση, η τελευταία δεν συνιστά, ενόψει και των επιδιωκόμενων σκοπών δημοσίου συμφέροντος, δυσανάλογη επιβάρυνση για τους συνταξιούχους που βαρύνονται με αυτήν. Κατόπιν τούτων, η επίμαχη ρύθμιση, η οποία εντάσσεται σε ευρύτερο πλέγμα μέτρων και εμπίπτει στο ευρύ περιθώριο εκτίμησης που διαθέτει ο νομοθέτης για την επιλογή των κατάλληλων μέτρων διασφάλισης της δημοσιονομικής βιωσιμότητας και της βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος, ενόψει των προαναφερθέντων χαρακτηριστικών της και της περιορισμένης έντασης και διάρκειάς της, συνιστά επέμβαση στο συνταξιοδοτικό δικαίωμα των πληττόμενων από αυτή, μεταξύ άλλων, στρατιωτικών συνταξιούχων, που ευλόγως επελέγη ως πρόσφορη και αναγκαία για την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών δημοσίου συμφέροντος, ενώ τηρεί μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ αυτών και του σχετικού δικαιώματος. Επομένως η ρύθμιση αυτή, κατ' εφαρμογή της οποίας περικόπηκε από 1.11.2011 κατά 40% το άνω των 1.000 ευρώ ποσό των κύριων μηνιαίων στρατιωτικών συντάξεων της ενιστάμενης και του υποβάλλοντος απόψεως, δεν αντίκειται στη συνταγματικώς κατοχυρωμένη αρχή της αναλογικότητας, απορριπτομένων ως αβασίμων των περί του αντιθέτου ισχυρισμών των υπό κρίση ένσταση και υπομνήματος-απόψεων. Επίσης δεν αντίκειται ούτε στο άρθρο 1 του Πρώτου

Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, χωρίς η παραδοχή αυτή να δύναται να διαφοροποιηθεί εν προκειμένω μέσω της συγκεκριμένης στάθμισης ως προς την τήρηση της δίκαιης ισορροπίας μεταξύ των υπηρετούμενων σκοπών δημοσίου συμφέροντος και των θιγόμενων περιουσιακών δικαιωμάτων της ενισταμένης και του υποβάλλοντος υπόμνημα-απόψεις, λαμβανομένων υπόψη των αναφερόμενων στη σκέψη 2 στοιχείων της συνταξιοδοτικής τους κατάστασης, σε συνδυασμό με τη μη προβολή εκ μέρους τους ειδικότερων σχετικών ισχυρισμών.

B. Περαιτέρω, υπό τα ανωτέρω δεδομένα η επίμαχη ρύθμιση δεν αντίκειται ούτε σε άλλες συνταγματικές αρχές και διατάξεις, των οποίων αορίστως γίνεται επίκληση στην υπό κρίση ένσταση. Ειδικότερα δεν αντίκειται, παρά τα αντιθέτως προβαλλόμενα με το υπόμνημα-απόψεις, στην αρχή της ισότητας, όσον αφορά τη διαφορετική μεταχείριση των στρατιωτικών συνταξιούχων με βάση την ηλικία τους, καθόσον η κρισιμότητα της κατάστασης στην οποία περιήλθε η χώρα, η κρισιμότητα αυτοτελώς της κατάστασης του ίδιου του συνταξιοδοτικού συστήματος και η ανάγκη περιστολής της συνταξιοδοτικής δαπάνης και αντιμετώπισης των στρεβλώσεων του συστήματος, μεταξύ των οποίων οι συνταξιοδοτήσεις σε μικρές ηλικίες, παρέχει επαρκή δικαιολογητικό λόγο για την επιβολή του επίμαχου πρόσθετου μέτρου σε βάρος μιας πιο ευνοημένης κατηγορίας του συνταξιοδοτικού συστήματος, αυτής των συνταξιοδοτηθέντων σε μικρή ή σχετικά μικρή ηλικία, η οποία οριοθετείται στη λήψη σύνταξης σε ηλικία νεότερη των 55 ετών, με ταυτόχρονη μέριμνα για τους πιο ηλικιωμένους και χαμηλοσυνταξιούχους. Επομένως, η επιβολή του μέτρου αυτού δεν συνιστά δυσμενή διακριτική μεταχείριση, αλλά έκφραση της

απαίτησης για αναλογική ισότητα κατά την επιβολή συνταξιοδοτικών περικοπών, με γενικά και αντικειμενικά κριτήρια, όπως το συγκεκριμένο ηλικιακό όριο, που παρίστανται εύλογα και σε συνάφεια με το αντικείμενο της επίμαχης ρύθμισης, για τους λόγους που έχουν προαναφερθεί. Εξάλλου, με το υπό κρίση υπόμνημα-απόψεις προβάλλεται ότι ενόψει του ότι η επίμαχη ρύθμιση πλήττει κυρίως τους συνταξιούχους που προέρχονται από τις Ένοπλες Δυνάμεις και τα Σώματα Ασφαλείας, για τα στελέχη των οποίων προβλέπονται μικρότερες ηλικίες συνταξιοδότησης λόγω των ειδικών συνθηκών εκτέλεσης των υπηρεσιακών τους καθηκόντων, δεν ελήφθησαν υπ' όψιν οι ειδικές αυτές συνθήκες, οι οποίες επιβάλλουν και την ιδιαίτερη μισθολογική τους μεταχείριση. Παρατίθενται δε επιχειρήματα που πλήττουν τη συνταγματικότητα των μειώσεων που επιβλήθηκαν στις αποδοχές των στρατιωτικών με τις διατάξεις του ν. 4093/2012. Οι σχετικοί όμως ισχυρισμοί προβάλλονται αλυσιτελώς, καθόσον αφενός μεν οι ρυθμίσεις του ν. 4093/2012 ανάγονται σε χρόνο μεταγενέστερο του εν προκειμένω κρίσιμου χρόνου, αφετέρου αντικείμενο της εξεταζόμενης ρύθμισης αποτελεί η περικοπή των συντάξεων με βάση το κριτήριο της ηλικίας του συνταξιούχου και δεν πρόκειται για ρύθμιση που πλήττει το μισθολογικό καθεστώς των στρατιωτικών και κατ' επέκταση το ύψος των συντάξεων των αποστράτων λόγω αυτόματης αναπροσαρμογής των συντάξεών τους. Σε κάθε δε περίπτωση ο νομοθέτης, λαμβάνοντας υπ' όψιν την ιδιαίτερη υπηρεσιακή κατάσταση και τις ειδικές συνθήκες εκτέλεσης των υπηρεσιακών καθηκόντων των στρατιωτικών, προέβλεψε εξαιρέσεις από την εφαρμογή της επίμαχης ρύθμισης, οι οποίες αφορούν την κατηγορία των

στρατιωτικών συνταξιούχων. Ειδικότερα, με τις διατάξεις της περίπτωσης γ' προέβλεψε την εξαίρεση των στρατιωτικών συνταξιούχων που αποστρατεύτηκαν αυτεπαγγέλτως από την Υπηρεσία και όχι κατόπιν δικής τους πρωτοβουλίας, καθώς και όσων συνταξιοδοτήθηκαν με τη συμπλήρωση πλήρους 35ετούς συντάξιμης υπηρεσίας. Περαιτέρω, αλυσιτελώς με το υπόμνημα-απόψεις γίνεται αναφορά στο ενδεχόμενο να τύχουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης αποστρατευθέντες αυτεπαγγέλτως λόγω μειωμένης απόδοσης ή τέλεσης σοβαρών αδικημάτων, καθόσον οι εν λόγω περιπτώσεις είναι εξαιρετικές και μεμονωμένες σε σχέση με το γενικό σύνολο των στρατιωτικών και ανεξαρτήτως της ερμηνείας της επίμαχης διάταξης σε περίπτωση που συντρέχει υπαιτιότητα του στρατιωτικού ως προς την αποστράτευσή του, σε κάθε περίπτωση δεν μπορεί, κατ' επίκληση των εξαιρετικών αυτών περιπτώσεων, να επιδιωχθεί η αναίρεση της γενικής εφαρμογής της εν λόγω διάταξης στους στρατιωτικούς συνταξιούχους (πρβλ ΣτΕ αποφ. 4278, 4279/2014).

Γ. Περαιτέρω η επίμαχη περικοπή, παρά τα αντιθέτως προβαλλόμενα με το υπό κρίση υπόμνημα, δεν αντίκειται ούτε στην κατοχυρούμενη στο άρθρο 4 παρ. 5 του Συντάγματος αρχή της ισότητας των πολιτών στα δημόσια βάρη. Ειδικότερα, το οικείο μέτρο εντάσσεται σε ένα σύνολο οικονομικών, δημοσιονομικών και διαρθρωτικών μέτρων, που έχουν επωμιστεί γενικώς οι πολίτες, για την αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσης που μαστίζει τη χώρα, στο πλαίσιο της οποίας αναδείχθηκε ιδιαίτερος η ανάγκη περιστολής της συνταξιοδοτικής δαπάνης του κράτους, καθώς και η απειλή της βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος, εξαιτίας και προγενέστερων ενδογενών

προβλημάτων και παθογενειών. Επομένως, όσο αφορά αυτό καθαυτό το συνταξιοδοτικό σύστημα, που αφενός επιβαρύνει υπέρμετρα τον προϋπολογισμό και δεσμεύει πόρους που δεν μπορούν να αξιοποιηθούν σε άλλους σκοπούς, αφετέρου δεν παρίσταται βιώσιμο χωρίς τη λήψη μέτρων, η αντιρρόπηση των ανισορροπιών του, όπως οι συνταξιοδοτήσεις σε μικρή ηλικία και η εκλογίκευση των απονεμόμενων από αυτό παροχών παρίσταται αυτονόητη προϋπόθεση για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών, με επιβάρυνση των ίδιων των επωφελούμενων από το σύστημα. Στο πλαίσιο αυτό και πέραν των λοιπών μέτρων που έχουν ληφθεί για την αντιμετώπιση της κρίσης και για τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος, η επιβάρυνση με την επίμαχη διάταξη μιας πιο ευνοημένης ομάδας, μεταξύ άλλων, στρατιωτικών συνταξιούχων που έλαβαν σύνταξη σε μικρή ή σχετικά μικρή ηλικία, περιορισμένης έντασης και διάρκειας, κατά τα ανωτέρω, κρίνεται εύλογη και σύμφωνη με το επιβαλλόμενο και σε αυτούς χρέος της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης, κατά τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 4 του άρθρου 25 του Συντάγματος. Και τούτο ενόψει του ότι ανακύπτει η άντληση ιδιαίτερης ωφέλειας της συγκεκριμένης ομάδας συνταξιούχων από το συνταξιοδοτικό σύστημα, ενόψει της λήψης σύνταξης σε μικρή ή σχετικά μικρή ηλικία και της προοπτικής μεγάλου συνταξιοδοτικού βίου, με αντίστοιχη μεγαλύτερη επιβάρυνση του συνταξιοδοτικού συστήματος και πρόσθετη διακινδύνευσή του.

Δ. Τέλος, η επίμαχη ρύθμιση, λαμβανομένων υπόψη όλων όσων έχουν προαναφερθεί, παρίσταται επαρκώς αιτιολογημένη, χωρίς να απαιτείται περαιτέρω για την αιτιολόγηση της αναγκαιότητας θέσπισής της η εκπόνηση

μελέτης, όπως αβασίμως υποστηρίζεται με το υπό κρίση υπόμνημα-απόψεις. Ειδικότερα η αιτιολόγηση αυτή προκύπτει επαρκώς καταρχάς από το ίδιο το ρυθμιστικό της περιεχόμενο και τον επιδιωκόμενο από αυτή σκοπό, θεωρούμενο μέσω της ένταξής της στη συγκεκριμένη κρίσιμη ιστορική συγκυρία και το οικείο νομοθετικό πλαίσιο για την αντιμετώπισή της, ειδικότερα δε από την αιτιολογική έκθεση του νόμου που την εισήγαγε, καθώς και τις αιτιολογικές εκθέσεις των προαναφερόμενων προγενέστερων νόμων, από τις οποίες διαπιστώνονται οι περιστάσεις που έχουν προαναφερθεί, όπως η κρισιμότητα της δημοσιονομικής κατάστασης της χώρας, η διακινδύνευση της βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος, η ύπαρξη παθογενειών αυτού, η υπέρμετρη επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού με τη συνταξιοδοτική δαπάνη και η επιτακτική ανάγκη λήψης μέτρων δημοσιονομικής εξυγίανσης και αντιμετώπισης των στρεβλώσεων του συνταξιοδοτικού συστήματος, όπως οι συνταξιοδοτήσεις σε μικρές ηλικίες. Στο πλαίσιο αυτό, η συγκεκριμένη επιβάρυνση της ως άνω ομάδας, μεταξύ άλλων, στρατιωτικών συνταξιούχων, που έλαβαν συντάξεις σε μικρή ή σχετικά μικρή ηλικία, περιορισμένης έντασης και διάρκειας, παρίσταται, από την ίδια της τη φύση, τα χαρακτηριστικά, τον προσωρινό χαρακτήρα της, τον κύκλο των προσώπων στα οποία απευθύνεται και τον επιδιωκόμενο σκοπό της, σε συνδυασμό με τις συνθήκες θέσπισής της και τα στοιχεία που εκτίθενται στις προαναφερόμενες αιτιολογικές εκθέσεις, επαρκώς αιτιολογημένη. Εξάλλου ο οικείος δικαστικός έλεγχος, όπως προαναφέρθηκε, παραμένει έλεγχος ορίων και όχι της ορθότητας των ουσιαστικών εκτιμήσεων του νομοθέτη ή της σκοπιμότητας των κατ' αρχήν επιλογών του κατά τη χάραξη

της δημοσιονομικής πολιτικής -ζητήματα που ανάγονται αποκλειστικά στη σφαίρα της πολιτικής του ευθύνης-, χωρίς εν προκειμένω να προκύπτει, ενόψει όσων προαναφέρθηκαν, πρόδηλη υπέρβαση του ευρέως περιθωρίου εκτίμησης του νομοθέτη και σύγκρουση της τιθέμενης ρύθμισης προς υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις και αρχές.

8. Κατόπιν αυτών, είναι αβάσιμοι οι προβαλλόμενοι με την υπό κρίση ένσταση και το υπόμνημα-απόψεις λόγοι περί αντισυνταγματικότητας και αντίθεσης στο άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ της διάταξης του πρώτου εδαφίου της παρ. 10 α' του άρθρου 1 του ν. 4024/2011, ενόψει της μείωσης κατά 40% του άνω των 1.000 ευρώ ποσού των κύριων μηνιαίων στρατιωτικών συντάξεων της ενισταμένης και του υποβάλλοντος απόψεις στην παρούσα διαδικασία.

9. Η Ολομέλεια, μετά από συζήτηση μεταξύ των μελών της, αποδέχθηκε ομόφωνα την ανωτέρω εισήγηση της Συμβούλου Αγγελικής Πανουτσακοπούλου.

10. Μετά την επίλυση του ζητήματος, για το οποίο εισήχθη στη Διοικητική Ολομέλεια του Δικαστηρίου η υπό κρίση ένσταση, πρέπει αυτή να παραπεμφθεί στο αρμόδιο Α' Κλιμάκιο του Ελεγκτικού Συνεδρίου για περαιτέρω εξέταση, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 91 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο.

Μετά το τέλος της συνεδριάσεως συντάχθηκε το παρόν πρακτικό, το οποίο, αφού θεωρήθηκε και εγκρίθηκε από τον Πρόεδρο, υπογράφεται από τον ίδιο και τη Γραμματέα.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΓΓΕΛΑΡΑΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ

**Για την ακρίβεια
Η Γραμματέας**

Ελένη Αυγουστόγλου